

AQLI ZAIF O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIC TEXNOLOGIYANING AXAMIYATI

Akramova X.S

Jizzax DPU Maxsus pedagogika kafedra dotsent

Abdullayev M.G'.

*Maxsus pedagogika, defektologiya (Logopediya) mutaxassisligi
2- bosqich magistranti*

Tayanch soʻzlar: toʻsiq, aqli zaif oʻquvchilar, “unday qilma,” “bu toʻgʻri, bu notoʻgʻri”, kommunikativ koʻnikmasini korrektsiyalash yoʻllari, oʻzini anglash va oʻzini mukofotlash, koʻra oladigan jixatlarni nomoyon qilish, his- hayajonli vaziyatlarda.

Ключевые слова: барьер, умственно отсталые ученики, «не делай этого», «это правильно, это неправильно», способы коррекции коммуникативных навыков, самосознание и самовознаграждение, скрытие аспектов, которые можно увидеть, в эмоциональных ситуациях.

Key words: barrier, mentally retarded students, "don't do that", "this is right, this is wrong", ways to correct communication skills, self-awareness and self-reward, to hide aspects that can be seen, in emotional situations.

Резюме:

Ushbu maqolada aqli zaif oʻquvchilarning kommunikativ koʻnikmalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyaning axamiyatiga eʼtibor qaratilishi lozim boʻlgan faoliyat turlariga toʻxtalib oʻtgan.

Резюме:

В данной статье основное внимание уделяется видам деятельности, на которых следует акцентировать внимание на значении педагогических технологий в развитии коммуникативных навыков учащихся с ограниченными интеллектуальными возможностями.

Summary:

This article focuses on the types of activities that should be focused on the importance of pedagogical technology in the development of communication skills of students with intellectual disabilities.

Aqli zaif oʻquvchilarning kommunikativ koʻnikmalarini rivojlantirishini asta sekinlik bilan amalga oshirish mumkin. Aqli zaif oʻquvchilarda kam hollarda nutqi shakllanib boʻlgandan soʻng, aqli zaiflik paydo boʻladi. Bunday holatning bir koʻrinishi demensiya (aqli pastlik) deyiladi. Intelektual salohiyatidagi

Demak, yuqoridagi “to‘siqlar”ni yo‘qotish uchun ota-ona farzandi bilan to‘g‘ri muloqotda bo‘lish yo‘llarini izlab topishi kerak. Shundagina bola bilan til topa olishlari mumkin bo‘ladi.

Korreksion rivojlantirish ishlarini ishlab chiqish uchun avval, aqli zaif o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmasini korreksiyalash yo‘llarini bilish, hamda korreksion rivojlantirish texnologiyalari ishlab chiqiladi.

№	Kommunikativ ko‘nikma	O‘quvchining shaxsiy sifatлари	Korreksion rivojlantirish texnologiyalari
1	Empatiya	Kechinmalarni his qilish dunyoga o‘zgalari nigohi bilan qarashni bilish	Boshqaruchi texnologiyalar, pozitiv harakatli mashqlar
2	Xayrixohlik	O‘zgalarni hurmat qilish va yoqtirish, tushunish va qo‘llab – quvvatlash	Boshqaruchi texnologiyalar, pozitiv harakatli mashqlar, tana bilan ishlash
3	Eshitishni bilish	Sabr bilan eshitish, diqqat , xayrixohlik, o‘zini erkin tutish	Erkin harakatli mashqlar, diqqatni jamlash, eshitish qobiliyati va nutqni rivojlantiruvchi mashqlar
4	Bahslashish	sabr, o‘z mulohazalarida qolish	erkin harakat uchun , nutqni rivojlantirish uchun mashqlar va texnologiyalar
5	Autik	Muloqotda o‘zligini anglash, o‘ziga ishonch hissini uyg‘otish, o‘z-o‘zini baholash , o‘zini hurmat qilish,	Boshqaruv texnologiyalari , liderlik , o‘zini anglash, qo‘llab- quvvatlash uchun mashqlar
6	His-tuyg‘uni sezish	His-tuyg‘ularini bildirish va o‘zgalarning tuyg‘ularini qabul qilish	Nutqni rivojlantirish, so‘z boyligini boyitish, emotsiya bilan ishlash
7	Ichki hissiyotni boshqarish	O‘zini erkin tutish	Jahl bilan ishlash, janjalli holatlar ustida ishlash
8	Tolerantlik	O‘zgani qabul qilish, ularning qiziqishlari, fikrlari, dunyo qarashlarini hisobga olish	Boshqaruv texnologiyalari, faol guruh texnologiyalari, pozitiv harakatli mashqlar
9	O‘z nuqtai nazarida qolish (dunyoqarash)	O‘ziga ishonch , o‘zini hurmat qilish, gapirish va harakat qilishni bilish	Boshqaruv texnologiyalari liderlik va nutqni rivojlantiruvchi mashqlar
10	O‘z fikrlarini tuyg‘ularini va istaklarini bildirish	Nima haqida o‘ylashlari, his-tuyg‘u kechinmalari aqida so‘zlab bera olish	O‘zaro muloqotni rivojlantiruvchi texnologiya
11	Aniqlik	O‘z kechinmalari haqida gapirish, savollarga aniqlik bilan javob berish	Ishonchni mustahkamlovchi, nutqni rivojlantiruvchi, mashqlar

12	Ochiqlik	Guruhda ochiqko'ngil bo'lishga tayyor bo'lish, ishontirish,	O'zaro muloqotni rivojlantiruvchi texnologiya
13	O'zini anglash	Atrofdgilardan teskari munosabatni qabul qilishga tayyor bo'lish, adekvativ o'z-o'zini baholash	Boshqaruv texnologiyalari va mashqlari, refleksiya, nutq o'stiruvchi mashqlar
14	Past tajovvuzkorlik	Janjalsiz, bahslashib o'z fikrini o'qtirish. O'zini boshqara olish.	Boshqaruv texnologiyalari, xafagarchilikka, jahlni jilovlay olishga doir mashqlar, emotsional boshqaruv

Korreksion rivojlantirish texnologiyalarida shaxsiy xususiyatlarning rivojlanishi tahlil qilinib jamlanganda, aqli zaif o'quvchilarning kommunikatsiyasi 2 - jadvalda ko'rsatilgan. Aqli zaif o'quvchilarni korreksion rivojlantirish ishlari quyidagilarni o'z ichiga oladi: boshqaruv texnologiyalari, o'zini erkin tuta bilish, diqqatni jamlash, nutqni rivojlantirish, so'z boyligini oshirish, kommunikatsiya usullarni qaytarish va mustahkamlash, o'zini anglash va o'ziga baho berish, dadil muloqot qilish, birinchi bo'lishga (liderlik) intilish;

- O'quvchilarda harakatli texnologiyalarni shakllantirish orqali sinfdagi do'stlariga nisbatan ishonchi ortadi;
- Tana bilan ishlovchi mashqlar, relaksatsiya elementlari;
- Jahl va g'azab uchun mashqlar
- Janjalli xolatlarda o'zini tutish uchun mashqlar;
- Emotsiya va tuyg'u uchun verbal mashqlar, nutq o'stiruvchi mashqlar.

Korreksion rivojlantirish ish jarayonida aqli zaif o'quvchilar mashqlar va boshqaruv texnologiyalari, kommunikatsiya qoidalari bilan tanishishlari va kommunikatsiya usullarini qaytarib, mustahkamlashlari zarur.

Xulosa qilib aytganda aqli zaif o'quvchilarda kommunikativ ko'nikmaning rivojlanishida quyidagi etishmaydigan quyidagi xususiyatlari mavjud :

harakatning sustligi, yaxshi tushuna olmasligi, anglay olmaslik, axborotni esda saqlab qola olmaslik va ishlata olmasligi; yangiliklarni o'zlashtira olmasligi, olgan bilimlarini tez esdan chiqib ketishi, o'zlashtirilgan, o'tilgan mavzuga ko'p marota qaytib takrorlash; olgan bilim manbayi kamligi; olgan bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash uchun uzoq mehnat talab qilinishi lozim, aks holda ularni yana esdan chiqarib yuboradilar.

Aqli zaif o'quvchilarning rivojlanishini korreksiyalash uchun o'tilgan mavzuga qaytib, mustahkamlash va ko'p marotaba takrorlash lozim.

Aqli zaif o'quvchilar bilan ishlashda - (o'zini anglash va o'zini mukofotlash, ko'ra oladigan jihatlarni nomoyon qilish, his- hayajonli vaziyatlarda) texnologiya tariqasidagi mashqlar samaraliroqdir.

Adabiyotlar:

1. Анастаси А. Психологическое тестирование. М.: “Педагог”, 2015 й.
2. Бражнюкова И.М., Гамаюнова А.Н. Проблемы социальной адаптации детей-сирот с нарушениями интеллекта // Дефектология. № 1., 2020 г.
3. Вольков Б.С., Волькова Н.В., Методы исследования в психологии. М.: “Владос”, 2019 г.
4. Выготский Л.С. Обучение умственно отсталых детей во вспомогательных школах. М.: “Педагог”, 2018й.
5. Детская практическая психология / Учебник / Под ред. профессора Т.Д. Марцинковской. М.: “ГАРДАРИКИ”, 2019 г.
6. Akramova, X. (2020). Korreksionno-pedagogicheskie obobenosti formirovanie navykov zdorovogo obraza jizni u detey s umstvennoy ostalost'yu v semeynых usloviyax. Arxiv Nauchных Publikatsiy JSPI, 15(1). izvlecheno ot https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/918
7. Akramova, X. (2020). Sotsialno-pedagogicheskaya rabota s det'mi doshkol'nogo vozrasta. Arxiv Nauchных Publikatsiy JSPI, 7(1). izvlecheno ot https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/674
8. Akramova, X. (2020). Didactic Foundations of Labor Activity for Children with Intellectual Disabilities. Arxiv Nauchных Publikatsiy JSPI, 7(1). izvlecheno ot https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/682
9. Akramova, X. (2020). Metodika formirovaniya obshchix trudovых navykov u umstvenno otstalых uchenikov cherez kompyuternые multimediyные programмы. Arxiv Nauchных Publikatsiy JSPI, 1(12), 1-7. izvlecheno ot https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/3182
10. Akramova, X. (2020). Methods of developing general work skills in mentally retarded students through information programs. Arxiv Nauchных Publikatsiy JSPI, 7(1). izvlecheno ot https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/697
11. Akramova, X. (2020). Peculiarities of the labor activity of mentally retarded pupils. Arxiv Nauchных Publikatsiy JSPI, 15(1). izvlecheno ot https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/897
12. Akramova, X. (2020). Aqli zaif o'quvchilarda axborot dasturlari vositasida umumiy mehnat ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi. Arxiv Nauchных Publikatsiy JSPI, 15(1). izvlecheno ot https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/916
13. Akramova, X. (2020). Zamonaviy multimedia vositalaridan foydalanish - muvaffakiyat garovi . Arxiv Nauchных Publikatsiy JSPI, 1(12), 1-5. izvlecheno ot https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/3162